

דימוי

● כתביעות לספרות, אמנות, ביקורת ותרבות יהודית

גיליון 26 - על כתב ועל פה (א)
חורף תשס"ז

מכללת
רוברט מ' ברן

בית מורשה בירושלים

סקירת ספרים חדשים

חננאל מאק, "אלא משל היה": איוב בספרות בית שני ובעיני חז"ל, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן, 293 עמ'

חננאל מאק מציג בספר זה לראשונה באופן שיטתי את האופן שבו קראו חז"ל בספר איוב. במרכז הספר עומדת כמובן שאלת השאלות שכל תרבות וכל אדם נזקק לה, והיא שאלת הגורל, ובמיוחד הבנת סיבת הייסורים הנשלחים אל האדם ותפקידם. מאק מציב בספרו מעין מיפוי כללי, שלא נעשה עד עתה מעולם בצורה מקיפה, של הדרשות השונות המתמייחסות לספר איוב בספרות חז"ל, ובודק סדרה של שאלות פרטניות המעניקות לדמותו של איוב ולסובביו מעין 'קלסטר' חד יותר מנקודת המבט של הקריאה החז"לית: כיצד זוהו איוב ובני ביתו במדרש, כיצד ראו את אשת איוב? מדוע מתו בני איוב? זמנו ומקומו של איוב (זיהויה של ארץ ערץ), זיהוים של רעי איוב וכד'.

מתוך תשומת לב לעובדה שרבי יוחנן, האמורא הארץ-ישראלי המפורסם בן המאה השלישית לספירה, עסק בדמותו של איוב יותר מכל אמורא אחר, מאק מקדיש דיון רחב למה שהוא מגלה כקווי דמיון בין ייסורי איוב לייסורי רבי יוחנן. רבי יוחנן מגלה כלפי איוב אמפתיה מיוחדת (שלא כחכמים אחרים), ובניגוד לחכמים אחרים מתעקש לקבל את פשוטו של המקרא לפיו הייסורים באו על איוב לא מחמת חטאיו אלא כיוון שהאל מעוניין היה להוכיח לשטן שטען כנגדו כי איוב יעמוד בניסיון הקשה. הרושם העולה מן הספר של מאק הוא שחז"ל קראו את המקרא לא כפי שאנו קוראים היום טקסט, באופן מדעי, מנוכר, אלא כראי לעולמם שלהם. ייסורי איוב אינם עניין היסטורי, ארכיאולוגי, שאפשר לנהל סביבו שיחה אקדמית מרוחקת; עבורם ייסורים אלה היו ייסוריהם שלהם. והגדיל לעשות רבי יוחנן כשקבע (כמובן שרק חסרי בינה יחשבו שרבי יוחנן היה כה 'פרימיטיבי' להניח כאן הנחה מדעית) כי בית מדרשו של איוב היה בטבריה! (בבלי, בבא בתרא טו ע"א). מתוך כך עולה גם כלפינו התביעה לקרוא את ייסורי איוב מחדש, כספר ייסורינו שלנו, ולמצוא בדרך זו טעם ומשמעות בייסורי הדור שלנו.